

DEKLARACIJA O SPOLNIH PRAVICAH

Ob upoštevanju, da so spolne pravice bistvene za doseganje najvišje stopnje spolnega zdravja, Svetovno združenje za spolno zdravje (WAS – World Association for Sexual Health):

IZJAVLJA, da spolne pravice temeljijo na spoštovanju splošnih človekovih pravic, že priznanih v mednarodnih in regionalnih dokumentih o človekovih pravicah, v nacionalnih ustavah in zakonih, v standardih in načelih človekovih pravic ter v znanstvenih spoznanjih, ki so povezana s človeško spolnostjo in spolnim zdravjem.

POTRJUJE, da je spolnost osrednji vidik človekove vseživljenjske izkušnje in vključuje biološki spol, družbeni spol, spolne identitete in vloge, spolno usmerjenost, erotiko, užitek, intimnost in razmnoževanje. Spolnost doživljamo in izražamo skozi misli, fantazije, želje, prepričanja, stališča, vrednote, vedenja, prakse, vloge in odnose. Spolnost sicer lahko vključuje vse omenjene razsežnosti, čeprav človek ne izkusi ali izrazi vseh. Na spolnost vplivajo številni vzajemno delujoči dejavniki: biološki, psihološki, družbeni, ekonomski, politični, kulturni, pravni, zgodovinski, verski in duhovni.

PRIZNAVA, da je spolnost vir ugodja in dobrega počutja in da pripomore k vsesplošni izpolnitvi in zadovoljstvu.

POTRJUJE, da je spolno zdravje stanje telesne, čustvene, duševne in socialne dobrobiti v odnosu do spolnosti; in ni zgolj odsotnost bolezni, motnje ali fizične šibkosti. Spolno zdravje zahteva pozitiven in spoštljiv pristop k spolnosti in spolnim odnosom, in omogoča prijetne in varne spolne izkušnje, brez prisile, diskriminacije in nasilja.

POTRJUJE, da se spolnega zdravja ne da opredeljevati, pojmovati ali udejanjati brez širšega razumevanja spolnosti.

POTRJUJE, da je za doseganje in ohranjanje spolnega zdravja potrebno spoštovati, varovati in izpolnjevati spolne pravice vseh ljudi.

PRIZNAVA, da so spolne pravice sestavni del svobode, dostojanstva in enakosti vseh ljudi in vključujejo zavezanost k varovanju pred škodo.

IZJAVLJA, da varovanje in uveljavljanje človekovih pravic temelji na enakosti in nediskriminaciji in vključuje prepoved kakršnegakoli ločevanja, izključevanja ali omejevanja na podlagi rase, etnične pripadnosti, barve kože, spola, jezika, verskega, političnega ali drugega prepričanja, narodnostnega ali socialnega porekla, premoženja, rojstva ali drugega statusa, kakor tudi zaradi invalidnosti, starosti, narodnosti, zakonskega ali družinskega statusa, spolne usmerjenosti, spolne identitete, zdravstvenega stanja, kraja bivanja, ekonomskega in socialnega položaja.

PRIZNAVA, da morajo biti spolna usmerjenost, spolna identiteta, spolni izrazi in telesne raznolikosti človeka zaščitene v okviru človekovih pravic.

PRIZNAVA, da so vse oblike nasilja, nadlegovanja, diskriminacije, izključevanja in stigmatizacije kršitev človekovih pravic, ki vpliva na dobrobit posameznikov in posameznic, družin in skupnosti.

POTRJUJE, da je v okviru človekovih pravic in svoboščin potrebno spoštovati, varovati in izpolnjevati vse spolne pravice.

POTRJUJE, da spolne pravice varujejo pravice vseh ljudi pri izpolnjevanju in izražanju njihove spolnosti, kakor tudi pravico do spolnega zdravja z dolžnim upoštevanjem pravic drugih.

II. SPOLNE PRAVICE SO ČLOVEKOVE PRAVICE, POVEZANE S SPOLNOSTJO.

1 Pravica do enakosti in nediskriminacije

Do polnih pravic, določenih v tej Deklaraciji, je v celoti upravičen vsakdo ne glede na raso, etnično pripadnost, barvo kože, spol, jezik, verska, politična in druga prepričanja, narodnostno ali socialno poreklo, kraj bivanja, premoženje, rojstvo, invalidnost, starost, narodnost, zakonski ali družinski status, spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolni izraz, zdravstveno stanje, ekonomski in socialni položaj oziroma drug status.

2 Pravica do življenja, svobode in varnosti človeka

Vsakdo ima pravico do življenja, svobode in varnosti, ki se je ne sme nikomur samovoljno ogrožati, omejevati ali odvzemati zaradi njegove spolnosti. Slednje vključuje: spolno usmerjenost, sporazumno spolno vedenje in spolne prakse, spolno identiteto in spolni izraz ali dostopanje do oziroma zagotavljanje storitev, povezanih s spolnim in reproduktivnim zdravjem.

3 Pravica do avtonomije in telesne integritete

Vsakdo ima pravico do samostojnega nadziranja in svobodnega odločanja o vsem, kar zadeva njegovo spolnost in telo. Slednje vključuje izbiro spolnega vedenja, spolnih praks, partnerjev, partneric in odnosov, ob dolžnem upoštevanju pravic drugih ljudi. Svobodno in ozaveščeno odločanje zahteva svobodno in ozaveščeno privolitev pred kakršnimkoli testiranjem, povezanim s spolnostjo, posegi, zdravljenji, operacijami ali raziskavami.

4 Pravica do neizpostavljenosti mučenju in drugemu krutemu, nehumanemu ali poniževalnemu ravnanju ali kaznovanju

Nihče ne sme biti podvržen mučenju in drugemu krutemu, nehumanemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju zaradi svoje spolnosti, kar vključuje: škodljive tradicionalne prakse, prisilno sterilizacijo, kontracepcijo ali splav; in druge oblike mučenja, krutega, nehumanega ali ponižujočega ravnanja, storjenega zaradi biološkega spola, družbenega spola, spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnega izraza ter telesne raznolikosti.

5 Pravica do neizpostavljenosti vsem oblikam nasilja ali prisile

Nihče ne sme biti podvržen nasilju in prisili zaradi svoje spolnosti, kar vključuje: posilstvo, spolno zlorabo, spolno nadlegovanje, nasilništvo, spolno izkoriščanje in suženjstvo, trgovanje za namen spolnega izkoriščanja, prisilno izvajanje testov za ugotavljanje devištva, nasilje, storjeno zaradi dejanskih ali namišljenih spolnih praks, spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnega izraza ter telesne raznolikosti.

6 Pravica do zasebnosti

Vsakdo ima pravico do zasebnosti v spolnosti in spolnem življenju ter do izbir, ki zadevajo njegovo lastno telo in sporazumne spolne zveze in prakse, brez samovoljnega vmešavanja in vtikanja drugih, kar vključuje pravico do nadzora nad razkrivanjem osebnih informacij v zvezi s spolnostjo.

7 Pravica do najvišje možne stopnje zdravja, ki vključuje spolno zdravje; z možnostjo prijetnih, zadovoljujočih in varnih spolnih izkušenj

Vsakdo ima pravico do najvišje možne stopnje zdravja in dobrega počutja v zvezi s spolnostjo, vključujoč prijetne, zadovoljujoče in varne spolne izkušnje. To zahteva razpoložljivost, dostopnost in sprejemljivost kakovostnih zdravstvenih storitev in dostop do pogojev, ki vplivajo na to in določajo zdravje, vključno s spolnim zdravjem.

8 Pravica do izkoriščanja prednosti znanstvenega napredka in njegove uporabe

Vsakdo ima pravico do izkoriščanja prednosti znanstvenega napredka na področju spolnosti in njegove uporabe v spolnosti in spolnem zdravju.

9 Pravica do obveščeniosti

Vsakomur naj bo iz različnih virov omogočen dostop do znanstveno točnih in razumljivih informacij v povezavi s spolnostjo, spolnim zdravjem in spolnimi pravicami. Teh informacij se ne sme samovoljno cenzurirati, zadrževati ali namerno napačno predstavljati.

10 Pravica do izobraževanja in pravica do celovite spolne vzgoje

Vsakdo ima pravico do izobraževanja in celovite spolne vzgoje. Celovita spolna vzgoja mora biti prilagojena starosti, znanstveno natančna, kulturno kompetentna in temelječa na človekovih pravicah, enakosti spolov ter pozitivnem pristopu k spolnosti in užitku.

11 Pravica do sklepanja, oblikovanja in razveze zakonske zveze ali drugih podobnih zvez, utemeljenih na enakosti ter popolni in svobodni privolitvi

Vsakdo ima pravico do odločanja o tem, ali se bo poročil, ter prostovoljno in s popolno in svobodno privolitvijo skleniti zakonsko zvezo, partnerstvo ali druge podobne zveze. Vsakdo ima enake pravice, da brez diskriminacije ali kakršnegakoli izključevanja vstopa v zakonsko zvezo, partnerstvo ali druge podobne zveze, živi v njih ali iz njih izstopa. Ta pravica vključuje enako upravičenost do socialne varnosti in drugih dajatev ne glede na obliko zveze.

12 Pravica do odločanja o rojstvu in številu otrok ter razmikih med njimi in do obveščeniosti in sredstev za to

Vsakdo ima pravico do odločanja o tem, ali bo imel otroke, o njihovem številu in časovnem razmiku med njimi. Za uveljavljanje te pravice morajo biti zagotovljeni pogoji, ki omogočajo zdravje in dobro počutje, ter vključujejo storitve spolnega in reproduktivnega zdravja glede nosečnosti, kontracepcije, plodnosti, prekinitve nosečnosti in posvojitve.

13 Pravica do svobode mišljenja, prepričanja in izražanja

Vsakdo ima pravico do svobode mišljenja, prepričanja in izražanja o spolnosti ter pravico izražati lastno spolnost preko, denimo, videza, komunikacije in vedenja ob upoštevanju pravic drugih ljudi.

14 Pravica do svobodnega združevanja in mirnega zborovanja

Vsakdo ima pravico do mirnega organiziranja, združevanja, zbiranja, prikazovanja in zagovorništva, tudi na področju spolnosti, spolnega zdravja in spolnih pravic.

15 Pravica do delovanja v javnem in političnem življenju

Vsakdo ima pravico do življenja v okolju, ki mu omogoča aktivno, svobodno in smiselno delovanje in prispevanje k civilnim, gospodarskim, družbenim, kulturnim, političnim in drugim vidikom človekovega življenja na lokalni, nacionalni, regionalni in mednarodni ravni. Vsakdo ima zlasti pravico do sodelovanja pri razvijanju in izvajanju politik, ki določajo njegovo dobrobit v spolnosti in spolnem zdravju.

16 Pravica do pravnega varstva, pravnih sredstev in odškodnine

Vsakdo ima pravico do pravnega varstva, pravnih sredstev in odškodnine zaradi kršitve njegovih spolnih pravic. To zahteva učinkovite, ustrezne, dostopne in primerne izobraževalne, zakonodajne, sodne in druge ukrepe. Pravna sredstva vključujejo povračila s poravnavo, nadomestilom, rehabilitacijo, zadoščenjem in zagotovitvijo o neponovitvi.

***

Prevedli in pripravili: Gabrijela Simetinger in Irena Rahne Otorepec

Svetovno združenje za spolno zdravje (WAS) je multidisciplinarna, svetovno razširjena skupina znanstvenih združenj, nevladnih organizacij in strokovnjakov s področja človeške spolnosti, ki se na svetovni ravni zavzema za spolno zdravje skozi celotno življenjsko obdobje, s tem, da razvija, spodbuja in podpira seksologijo in spolne pravice vseh ljudi. WAS vse to dosega z zagovorniškiimi akcijami, mreženjem, izmenjavo informacij, idej in izkušenj ter s transdisciplinarnim pristopom spodbuja znanstveno utemeljeno raziskovanje na področju spolnosti, spolne vzgoje in klinične seksologije. Deklaracija WAS o spolnih pravicah je bila prvič razglašena na 13. svetovnem kongresu seksologije v španski Valenciji leta 1997. Leta 1999, je generalna skupščina WAS v Hong Kongu sprejela popravljeno različico, ki je bila naknadno potrjena v *deklaraciji WAS: Spolno zdravje tisočletja (2008)*. Popravljeno različico je marca 2014 kot deklaracijo uradno priznal svetovni svet WAS.